

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України
Сербина Руслана Андрійовича на дисертацію Козлової Юлії Сергіївни
на тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України
як суб'єкта державного фінансового моніторингу», подане до захисту у
спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток суспільних відносин в умовах збройної агресії росії проти України супроводжується безперервним розвитком й подальшим удосконаленням управлінських процесів в різних сферах життєдіяльності громадянського суспільства. На тлі нових економічних та фінансових реалій різко зросла і неухильно прогресує кількість протиправних діянь, пов'язаних з легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом. У цьому ключі особливої ваги набувають питання, пов'язані із діяльністю уповноважених суб'єктів, завданням яких є запобігання та протидія запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом.

Науковий пошук спрямовувався на вивчення змісту самого явища фінансового моніторингу, його правової природи та вдосконаленню правового регулювання заходів, які застосовуються уповноваженими органами державної влади з метою протидії легалізації «тіньових» доходів. Особливо гостро стоїть питання визначення адміністративно-правового статусу Національного банку України та специфіки його діяльності. Зауважимо, що у сучасних наукових дослідженнях поза увагою залишилась проблема сутності та особливостей діяльності суб'єктів здійснення державного фінансового моніторингу в цілому та Національного банку України зокрема. І саме нагальна потреба в такому науково-теоретичному дослідженні свідчить про підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність обраної Ю.С. Козловою тематики дисертаційного дослідження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
При вивченні дисертаційної роботи та наукових публікацій авторки з'ясовано,

що дослідження є структурованим, логічним, послідовним і відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Автором, здійснено аналіз достатньої кількості доробок вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців, а також положень як національного, так і міжнародного законодавства з цілого спектру питань, які стосуються правової природи фінансового моніторингу та кола суб'єктів, які його здійснюють що свідчить про теоретичну та практичну значущість тематики дисертаційної роботи.

Також слід відмітити, що всі розділи кваліфікаційної наукової праці побудовані за принципом пропорційності, взаємовиключення та не пересічності, характеризуються єдністю змісту, в результаті чого автору вдалося виконати поставлені завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових публікаціях, серед яких шість статей опубліковано у наукових виданнях України, що визнані як фахові з юридичних наук та п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження в галузі публічного управління та адміністрування, їх цінності для теоретичного і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження Ю.С. Козлової здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є одним з перших монографічних досліджень, яке містить сучасні погляди на

сутність та особливості адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу із врахуванням специфіки побудови фінансової системи України та відповідних правових інструментів, які застосовуються для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що дало змогу запропонувати слушні пропозиції та рекомендації до чинного законодавства. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни.

Зокрема, вперше здійснено характеристику історичних етапів запровадження інституту фінансового моніторингу в Україні із встановленням особливостей впливу міжнародних організацій на його формування, а також умов воєнного стану; визначено зміст, структуру та особливості адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Також, проаналізовано сучасний стан адміністративно-правового регулювання діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, визначено його системні недоліки й обґрунтовано пропозиції щодо їх усунення. Дисертантом обґрунтовано необхідність скасування та упорядкування нормативно-правових актів, які на сьогодні залишаються частиною законодавства, що в тому числі регламентують діяльність Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу але втратили свою актуальність.

В роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором проаналізовано та використано у дисертаційному дослідженні вагомі,

грунтовні дослідження вітчизняних та європейських вчених, а також практичні напрацювання щодо процедурної складової здійснення державного фінансового моніторингу за час незалежності Української держави, які стали в нагоді при формулюванні авторських позицій. Джерельну основу представленої роботи складають міжнародні договори, а також національне законодавство в частині, що регламентує визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів державного фінансового моніторингу в цілому та Національного банку України зокрема. Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять звіти, огляди, презентації, роз'яснення та інші матеріали офіційних національних державно-владних суб'єктів, в тому числі ті, що підготовлені за участі міжнародних організацій щодо проблемних питань застосування окремих адміністративно-правових інструментів запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом в цілому та за участі Національного банку України.

Автором досягнуто поставленої мети дисертаційного дослідження, яка полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, із врахуванням специфіки побудови фінансової системи України та відповідних правових інструментів, які застосовуються для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, з метою вироблення слушних та обґрунтованих пропозицій до чинного законодавства в зазначеній сфері. Тож, все вище зазначене свідчить не лише про логічність та послідовність у дослідженні, а й про достатній рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, зроблених авторкою.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Про високий рівень виконання поставленого завдання та оволодіння здобувачем методології наукового дослідження свідчить використання, обраних з урахуванням мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження, сукупністю загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (історико-правовий,

діалектичний, формально-догматичний, логіко-семантичний, функціональний, структурно-системний, герменевтичний, припущення, критичного аналізу. В роботі також використані і інші методи наукового пізнання: аксіоматичний, метод аналізу та синтезу, дедукції та індукції, що забезпечило системний підхід до обраної тематики). Завдяки такій широкій методологічній базі, поставленні автором, задля досягнення мети дисертаційного дослідження, завдання виконанні на високому методологічному рівні, що слугує підтвердженням оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у практичній діяльності, освітньому процесі та науково-дослідній діяльності.

Щодо правотворчої і правозастосовної діяльності, то результати дисертаційного дослідження використано під час обґрунтування необхідності внесення змін і доповнень до низки нормативно-правових актів, якими врегульовано окремі аспекти здійснення державного фінансового моніторингу Національним банком України, а також під час розроблення практичних рекомендацій з удосконалення діяльності суб'єктів, які беруть участь у здійсненні останнього.

В освітньому процесі та науково-дослідній діяльності результати дисертаційного дослідження використовуються під час подальшого наукового дослідження питань, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу зокрема, а також під час укладання навчальних посібників і підручників; розробки навчальних програм і планів професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Державної служби фінансового моніторингу України, студентів і курсантів юридичних факультетів; викладання низки навчальних дисциплін.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження Ю.С. Козлової має чітку структуру, визначену вимогами, що

викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертаційна робота складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (363 найменувань на 40 сторінках) та додатку. Повний обсяг роботи – 261 сторінки, з яких основного тексту – 216 сторінок.

В **анотації** викладено в стислій формі основні тези, категорії та поняття, запропоновані автором, напрямки удосконалення та підвищення ефективності адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, що містяться в дисертаційному дослідженні. Анотація викладена українською та англійською мовою.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких авторка їх використовувала. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

У **першому розділі** «Загальна характеристика діяльності Національного банку України як суб'єкта фінансового моніторингу» дисертанткою узагальнено наукові підходи до розуміння сутності фінансового моніторингу як функції держави, проаналізовано наукові дефініції даної категорії та визначено найбільш принципові моменти, які характеризують сучасний стан її теоретико-методологічних досліджень. Досліджено правову природу таких категорій, як

«фінансовий моніторинг», «система суб'єктів державного фінансового моніторингу», «адміністративно-правовий статус Національного банку України»; визначено притаманні їм риси та особливості. Узагальнено наукові підходи до визначення основних структурних елементів адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Встановлено характерні ознаки сучасного нормативно-правового забезпечення діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, а також сформульовано її авторську дефініцію.

У другому розділі «Елементи адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» дисертанткою розкрито мету, охарактеризовано завдання та окреслено функції Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, що дало змогу віднести до останніх наступні: 1) нормотворчу; 2) регулятивну; 3) наглядову; 4) функції забезпечення діяльності Національного банку України та інших суб'єктів фінансового моніторингу (функція інформаційно-аналітичного забезпечення; функція матеріально-технічного забезпечення; функція фінансового забезпечення; функція кадрового забезпечення; тощо). З'ясовано зміст та особливості компетенції Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу та визначити організацію його діяльності, під якою доцільно розуміти закріплену в приписах чинного національного законодавства сукупність його повноважень і предмету відання, що з урахуванням функціонального призначення Національного банку України щодо здійснення державного фінансового моніторингу, вказує на сферу суспільних відносин, в яких він уповноважений здійснювати діяльність щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Охарактеризовано сутність юридичної відповідальності працівників

Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» визначено поняття та виокремлено види взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу серед яких наступні: 1) за періодичністю із якою вона відбувається: постійна – провадиться з визначеною періодичністю; та варіативна – відбувається для вирішення незапланованих (нетипових) питань у разі потреби; 2) за способом, в який реалізується сумісна діяльність: безпосередня – передбачає пошук рішень в процесі (тобто під час) спілкування (offline та online зустрічі, сумісні наради, робочі групи тощо); опосередкована – зосереджена на передачі та обробці даних (наприклад, подання звітів, спрямування листів-пояснень тощо); 3) за напрямом діяльності (її призначенням): така, що стосується практичної діяльності із забезпечення «фінансового моніторингу»; нормотворча; інформаційно-освітня. Сформульовано перспективні напрями розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

В підсумку кожного розділу та всієї дисертаційної роботи, дисертант наводить висновки, які відповідають змісту проведеного наукового пошуку кожного розділу та дослідження загалом, які свідчать про пропорційне виконання поставлених наукових завдань та як результат – досягнення авторкою поставленої мети дослідження.

При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертаційного дослідження Ю.С. Козлової тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта

державного фінансового моніторингу» є достатньо обґрунтованими і виваженими, а тому можуть використовуватись у нормотворчій діяльності, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі у вищих навчальних закладах, а також при підготовці наукових публікацій та монографічних досліджень із зазначеної тематики.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отриманні Ю.С. Козловою результати здійсненої нею дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання.

По-перше, автор, на наш погляд, не достатньо уваги приділяє розкриттю та характеристиці основних функцій Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Так, в підрозділі 2.1. ним окреслено їх визначення сформульовано їх коло, але не визначена специфіка останніх.

По-друге, за межами уваги дисертанта залишились такі важливі адміністративно-правові аспекти, як форми та методи діяльності Національного банку України в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу. Водночас, дослідження цих аспектів наразі має важливе практичне значення і значно посилює б практичну цінність роботи.

По-третє, не достатньо репрезентативною видається емпірична база дослідження. Висновки, узагальнення та рекомендації автора мали б більшу ступінь обґрунтованості, якби були підкріплені результатами власного анкетування.

Зазначені зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня та практичної значущості представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Ю.С. Козлової фактів порушення академічної доброчесності (плагіату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація Ю.С. Козлової є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Ю.С. Козлової на тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Козлова Юлія Сергіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:**проректор****Національної академії внутрішніх справ,****доктор юридичних наук, професор,****заслужений юрист України****Руслан СЕРБИН**